

Prof. dr hab. Janina Kamińska

Wydział Pedagogiczny Uniwersytetu Warszawskiego
Zakład Humanistycznych Podstaw Pedagogiki
Pracownia Historii Oświaty i Wychowania

RECENZJA POPRAWIONEJ ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Katarzyny Semrau

**pt. *Teatr w systemie edukacyjnym szkół pijarskich
w Rzeczypospolitej Obojga Narodów***

**napisanej pod kierunkiem dra hab. Artura Brackiego, prof. UG
oraz**

dra hab. Jacka Taraszkiewicza, prof. UG

Podstawą przygotowania niniejszej recenzji jest decyzja Komisji ds. procedowania przewodu doktorskiego mgr Katarzyny Semrau, wyrażona w piśmie przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Pedagogika dra hab. Marcina Boryczko, prof. UG z dn. 12 listopada 2024 r.

Niniejsza recenzja jest powtórną recenzją, po poprawie rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Semrau pt. *Teatr w systemie edukacyjnym szkół pijarskich w Rzeczypospolitej Obojga Narodów*.

Koncepcja pracy i ogólna ocena wprowadzonych zmian

Rozprawa nie zmieniła swojej struktury. Podobnie, jak pierwsza wersja, praca składa się ze *Wstępu*, trzech rozdziałów, *Zakończenia* i *Bibliografii*.

Doktorantka nie wzięła pod uwagę wszystkich moich sugestii wyrażonych w pierwszej recenzji. Widać, że uznaje swój sposób prezentacji za słuszny i nie jest skłonna przełamać swej konwencji. Szanuję przyjęte rozwiązanie, bo każdy autor – zgodnie z tradycją uniwersytecką – ma wolność do wyrażania swoich myśli. Jestem jednak zobowiązana do przedłożenia swojej oceny obecnej, poprawionej wersji rozprawy.

We *Wstępie* Autorka uzasadniła wybór tematu osadzając problematykę teatru szkolnego pijarów w rocznicy 250-lecia śmierci Stanisława Konarskiego (1700-1773). Z zadowoleniem przyjmuję takie ujęcie tematu, gdyż dla rozpatrywanego zagadnienia udział Konarskiego w teatrze szkolnym jest ważny i na pewno warto wydobyć sztuki jego autorstwa. Ten element jest nowym ujęciem wprowadzonym przez Doktorantkę.

Pani mgr Katarzyna Semrau nie zmieniła celu swej dysertacji, a jedynie nieznacznie poprawiła stylistykę sformułowania. A zatem, podobnie jak w pierwszej wersji podała:

„Celem pracy jest określenie sposobów oddziaływania utworów teatru szkolnego w założonym okresie na odtwórców i publikę oraz umiejscowienia w tekstach sztuk fragmentów najsilniej cel ten realizujących, a także wskazanie strategii uwypuklenia elementów istotnych dla epoki w wybranych utworach” (s. 9).

Przyjmuję, że celem rozprawy jest ustalenie oddziaływania utworów na „odtwórców i publikę”. Tak określony cel wymaga bardzo drobiazgowych badań, nie tylko tych skupionych na samych tekstach sztuk teatralnych, ale także wykorzystania korespondencji ludzi z epoki oraz przekazów wyrażonych np. w pamiętnikach lub w czasopismach, a także w popisach uczniowskich. Nie dostrzegam wykorzystania takich źródeł w przedłożonej rozprawie.

Ważne, że Autorka doprecyzowała zakres badań i skupiła się na sztukach teatralnych o treściach moralnych, panegirycznych, patriotycznych lub zawierających wszystkie wskazane kategorie (jak podała: kompilacyjne). Podkreśliła też, że

„Tak wyznaczony cel czyni bezzasadnym wykonanie pełnej kwerendy wszystkich księgozbiorów po zakonach pijarskich, z których znaczna część znajduje się obecnie poza granicami Polski (Litwa, Ukraina, Węgry i inne); materiały te mają charakter tekstów rozproszonych, ich eksploracja często jest niemożliwa ze względu na konflikt zbrojny w Ukrainie, a poza tym konkretne sztuki u pijarów nie były wystawiane tylko w jednym teatrze – raczej krążyły między pijarskimi placówkami szkolnymi” (s. 9/10).

Dość zaskakujący jest natomiast akapit:

„Należy wspomnieć, że celem pracy nie jest dokładne omówienie struktury społeczno-politycznej kraju na przełomie ponad dwustu lat, ponieważ niniejsza dysertacja ma charakter przede wszystkim pedagogiczny. Podjęcie pełnej charakterystyki opisywanego okresu spowodowałoby niepotrzebne rozciągnięcie dysertacji, mącąc zamysł kompozycyjny” (s. 6).

Zauważam więc nieścisłość i niekonsekwencję. Co jest celem pracy? Jak Doktorantka rozumie charakter pedagogiczny? Pod jakim kątem prowadzona była analiza?

Dysertacja zachowała przyjętą cezurę czasową - ponad 200 lat funkcjonowania szkół pijarskich w systemie edukacyjnym Rzeczypospolitej Obojga Narodów, czyli okres 1569-1795.

W pierwszej recenzji zwróciłam uwagę, że we *Wstępie* brakuje stanu badań i ukazania warsztatu naukowego. W obecnej wersji we *Wstępie* punkt 3. „Charakterystyka źródeł” został wzbogacony o sformułowanie „stan badań” i brzmi:

3. Charakterystyka źródeł i stan badań.

W mojej ocenie przedstawiony stan badań jest niezwykle zwięzły (3/4 strony). Mam świadomość luki w literaturze przedmiotu, ale zwykle w pracach naukowych w stanie badań przedstawiamy nie same tytuły prac autorów (jak to uczyniła Doktorantka), ale także wskazujemy na omawiane w literaturze treści i poddajemy je ocenie. Z treści, jakie były podjęte przez wielu autorów we wcześniejszych latach rodzą się nowe pytania badawcze. Udzielenie odpowiedzi na te pytania wypełnia lukę w wiedzy i tę wiedzę rozszerza. Niestety w obecnym tekście nie zauważam dyskusji nad literaturą przedmiotu, a jedynie wymienione tytuły kilku prac.

Doktorantka sformułowała trzy główne pytania badawcze, które w podpunktach uszczegółowiła. Punkty są takie same, jak w poprzedniej wersji.

Rozdziały praktycznie nie zmieniły swojej treści w stosunku do pierwszej wersji. Zostały jedynie nieznacznie poprawione stylistycznie i językowo.

Uwagi szczegółowe - merytoryczna ocena poprawionej rozprawy

Ocenę merytoryczną rozpocznę od cezurę czasowej określonej w tytule. Przyjęty okres ponad 200 lat Rzeczypospolitej Obojga Narodów i jego rozumienie został przez Doktorantkę doprecyzowany. Otóż stwierdziła, że okres ten jest:

„[...] odcinkiem czasowym pokrywającym się z istnieniem danego kraju jako bytu państwowego w mniej więcej stałych granicach, z terytorium którego pochodzą (często anonimowe, często też noszące znamiona trawestacji) sztuki teatralne wystawiane na deskach pijarskich teatrów szkolnych” (s. 10).

Argumentacja ta, choć dość odważna, wydaje się poniekąd słuszna, choć widzę tu niekonsekwencję, a wręcz sprzeczność ze stwierdzeniem zawartym na wcześniejszych stronach dysertacji (s. 8/9):

„Analiza tych dzieł [czyli sztuk teatralnych – d.m – JK] niewątpliwie pozwoli na szersze zrozumienie oddziaływań edukacyjnych czy scharakteryzowanie istotnych treści, związanych z życiem społecznym w okresie Rzeczypospolitej Obojga Narodów [...]”.

W moim przekonaniu ukazanie kontekstu historyczno-społecznego, w tym oświatowego jest niezbędne i metodologicznie uzasadnione. Nie można mówić o edukacji bez uwzględnienia tych elementów. Wystawiane sztuki w teatrze pijarskim, choć często osadzone w konwencji starożytnej, nawiązywały do aktualnej sytuacji Rzeczypospolitej Obojga Narodów. I dlatego w swojej pierwszej recenzji wskazałam na potrzebę przedstawienia szerszej prezentacji czasu historycznego i ukazania pracy zakonu w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Czytelnik powinien dostrzec kontekst i specyfikę funkcjonowania szkół pijarskich w konkretnej rzeczywistości, uzyskać informację o związku treści sztuki z życiem społecznym kraju, powinien dowiedzieć się jakie były warunki życia w danej rzeczywistości. Pani mgr Katarzyna Semrau wydaje się, że dostrzega rangę takiego podejścia i np. ukazując zagadnienia odnoszące się do Komisji Edukacji Narodowej stwierdziła:

„W literaturze istnieją liczne publikacje na temat charakterystyki Rzeczypospolitej Obojga Narodów, na przykład <<Rzeczypospolita Obojga Narodów>> autorstwa Pawła Jasienicy, jednak pedagogiczny charakter pracy, a także chęć uniknięcia rozciągnięcia tematycznego pracy na obszar politologiczny czy wyłącznie historyczny jest powodem opisu zjawisk społeczno-politycznych jedynie skrótowo” (s. 24).

Z tego wnioskuję, że Doktorantka dostrzega wagę czasów, o których pisze, ale z większą uwagą odnosi się do funkcjonowania samego zakonu pijarów, co oczywiście też jest istotne i wyznaczało strategię aktywności pijarów w obszarze teatralnym. I w istocie ten wątek rozważań uznała za nadrzędny. Stwierdziła, że ukazanie okresu Rzeczypospolitej potraktuje skrótowo. Ten skrót jest niestety ogromnym skrótem. Doktorantka zachowała ten sam tekst, który dała w pierwszej wersji pracy, czyli 2 i 1/3 strony. Tekst został opracowany na podstawie tej samej literatury jak w pierwszej wersji. Nowością jest jedynie przywołanie tytułu publikacji Pawła Jasienicy, *Rzeczypospolita Obojga Narodów*, ale tylko przywołanie, nawet bez podania jej w przypisie. Nie wydobyla z tej lektury zwięzłej charakterystyki czasów, o których pisze. Warto jednocześnie podkreślić, że praca Pawła Jasienicy jest niezwykle zajmująca, a jej autor w sposób niezwykle plastyczny przedstawiał i oceniał wydarzenia historyczne. Należy jednak pamiętać, że ta ważna publikacja jest w istocie zbiorem esejów historycznych niż publikacją naukową. Doktorantka powinna mieć świadomość bogactwa literatury naukowej w zakresie historii Rzeczypospolitej Obojga Narodów i ją powinna pokazać.

Pani mgr Katarzyna Semrau skupiła się więc na specyfice funkcjonowania zakonu pijarów i na tym tle umiejscowiła zagadnienia teatru szkolnego. Tak, jak w pierwszej dysertacji, zachowała podrozdział 1.2, w którym szeroko opisała genezę zakonu i starania Kalasancjusza o tworzenie zgromadzenia. Uważam tę część za zbędą i tak, jak w pierwszej recenzji – podtrzymuję stanowisko, że zasadne byłoby ukazanie funkcjonowania zakonu pijarów w Rzeczypospolitej w prowincjach polskiej i litewskiej, pod kątem pracy oświatowej. Ważne byłoby ukazanie mapy szkół w poszczególnych okresach historycznych – na przestrzeni ponad 200 lat. Zadanie to nie wymagało wielu kwerend, bo literatura przedmiotu bardzo dobrze jest w tym zakresie znana. Ułatwieniem powinny być chociażby publikacje: ks. Jana Buby, Mariusza Ausza i Romana Stępnia. Ponadto pomocna byłaby cenna praca Stanisława Litaka. Sądzę nawet, że niezbędne byłoby chociażby odwołanie się do publikacji tego autora: *Kościół laciński w Polsce około 1772 roku – mapa, komentarz, indeks*, Lublin 1991.

W pierwszej recenzji, oceniając treść podrozdziału I.4 wskazałam, że zupełnie niezrozumiale jest daleko idące odniesienie do Marii Montessori (1870-1952) w kontekście pojęcia piękna, które wprowadziła Doktorantka „nagle”, bez związku z wcześniejszą treścią. Nie podała dlaczego odnosi się do tej postaci? W poprawionej wersji jest podobnie, a Doktorantka dość niejasno uzasadniła swą argumentację:

„Pojęcie piękna przedmiotów, z jakich korzystają dzieci w nauce, obecne jest także we współczesnych nurtach pedagogicznych, na przykład pedagogice Marii Montessori. Takie skrupulatne podejście nauczycieli świadczy o nowoczesności myślenia o dydaktyce. To, co współcześnie jest wykorzystywane w placówkach prowadzonych na zasadach pedagogiki Marii Montessori, obecne już było wiele lat wcześniej w placówkach prowadzonych przez pijarów”. (s. 64).

Z tą argumentacją nie mogę się zgodzić, gdyż jest ona anachroniczna. Kategorię piękna należy umiejscowić w pedagogice estetycznej. Marii Montessori nie zaliczamy przecież do przedstawicielek tej dyscypliny pedagogicznej. Nie pisała prac w tym obszarze i nie prowadziła także działalności na poziomie szkoły średniej, a zajmowała się wychowaniem przedszkolnym. Uważam, że Doktorantka powinna odnieść się do raczej do pedagogiki kultury i wychowania estetycznego oraz przedstawicieli tego kierunku. Teatr bowiem wpisuje się bardzo wyraźnie w ten właśnie nurt rozważań. Sądzę, że ważnymi autorami i autorytetami w tym zakresie powinny być dla Doktorantki prace Bogdana Suchodolskiego i Ireny Wojnar. Zauważam, że dwie publikacje B. Suchodolskiego są znane Doktorantce, gdyż powołuje się na nie na s. 73.

Rozdział II *Teatr szkolny*, do którego w pierwszej wersji rozprawy miałam najmniej zastrzeżeń zachował swoją treść. Moje dwie uwagi nie zostały uwzględnione. Jedna jest „drobiazgiem” polegającym na usunięciu powtórzenia, a druga – jak sędzę jest poważniejszym błędem. Otóż zwróciłam uwagę na opracowanie tego rozdziału na bazie bardzo skąpej literatury przedmiotu, głównie Wiktora Hahna i Jacka Taraszkiewicza. W obecnej wersji Doktorantka nie wprowadziła nowych tytułów, nie odniosła się do innych autorów i nie rozszerzyła treści. Oceniając w pierwszej wersji część bibliograficzną rozprawy wskazałam na możliwości literaturowe, które mogą być pomocne w rozszerzeniu tekstu i wzbogaceniu przypisów. Z tych propozycji Doktorantka nie skorzystała. Wprowadziła jedynie niektóre podane przeze mnie tytuły do spisu bibliografii, ale w tekście nie ma nad nimi refleksji i nie występują w przypisach.

W tym miejscu zaznaczę, że bibliografia rozprawy jest bogata, ale w przypisach nie widać wykorzystania wszystkich tytułów, a tym bardziej źródeł.

W rozdziale III *Charakterystyka działalności pijarskich placówek oświatowych w kontekście teatru szkolnego* pozostawiła tę samą treść, jak w wersji pierwszej. W swojej pierwszej recenzji zwróciłam uwagę na potrzebę ustalenia liczby kolegiów w poszczególnych okresach, pokazanie Prowincji Polskiej i Prowincji Litewskiej. I tym miejscu znów przywołam moją propozycję sporządzenia mapy szkół w poszczególnych okresach. Dałaby ona przejrzysty wgląd w ulokowanie kolegiów pijarskich, a przy nich teatrów szkolnych. Szkoda, że Doktorantka tego nie uczyniła.

Ponownie charakterystykę szkolnictwa pijarskiego ukazała na podstawie kolegium w Chełmie. Nie uzasadniła swego wyboru, nie wiemy czy to kolegium było wzorcowe, a może wyjątkowe. Raczej odnoszę wrażenie przypadkowości. Niezwykle skąpą otrzymujemy informację o teatrze szkolnym.

Podrozdział III.3 *Analiza sztuk teatru pijarskiego*, który dla niniejszej rozprawy powinien być znaczący, niestety takim nie jest. Tekst jest identyczny jak w pierwszej wersji dysertacji. Podtrzymuję swoje zdanie, że analiza sztuk jest powierzchowna, jedynie z bardzo ogólnym ukazaniem treści, bez szerszej interpretacji pedagogicznej. Doktorantka nie skorzystała w pracy metodologii badań pedagogicznych. Nie dostrzegam chociażby wykorzystania prac Mieczysława Łobockiego czy Tadeusza Pilcha, które powinny być przewodnikiem w analizie dokumentów.

Zakończenie jest zwięzłym omówieniem treści poszczególnych rozdziałów. Tekst jest niemal identyczny jak w pierwszej wersji rozprawy. Jedyne w prezentacji rozdziału pierwszego Doktorantka wprowadziła jedno słowo do zdania:

„Praca ze względu na obrane w niej ramy analizy oraz typ dostępnych materiałów źródłowych i literatury krytycznej podjęła charakterystykę głównie pod kątem wycinka działalności oświaty, wiodących nurtów nauczania oraz miejsca Kościoła Katolickiego w ówczesnym szkolnictwie”. (s. 159)

Pomijam poprawność stylistyczną tego zdania – jeśli praca miała ukazać wycinek, to należało wskazać o jaki wycinek chodzi, do czego się odnoszący?

Do **Bibliografii** Doktorantka wprowadziła kilka tytułów prac, na które zwróciłam uwagę w pierwszej recenzji. Podkreślam jednak, że tytuły te nie są obecne w przypisach. Zastanawiające, że Doktorantka powołuje się na źródła rękopiśmienne, a one zupełnie nie są obecne w tekście i przypisach.

Wnioski końcowe i konkluzja

W swej pierwszej recenzji stwierdziłam, że podjęty przez Doktorantkę temat w pełni zasługuje na swoje omówienie. Pani mgr Katarzyna Semrau podjęła się zadania trudnego, wymagającego licznych kwerend, przede wszystkim poszukiwań archiwalnych. Dobrze, że zauważyła tę konieczność i wykazała trudności w obecnym dotarciu do źródeł. Kierując dysertację doktorską do poprawy wskazałam na konkretne punkty, które mogą być podpowiedzią w uporządkowaniu tekstu. Pozwolę sobie je przypomnieć i wskazać ich wykorzystanie w obecnej wersji:

1. Przedstawienie charakterystyki społeczno-politycznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Takie ujęcie ukaze kontekst funkcjonowania szkolnictwa pijarskiego w określonej rzeczywistości. Trzeba bowiem pamiętać o złożoności tak długiego okresu historycznego. Warto więc wydobyć zmiany polityczne, ale także te odnoszące się do spraw oświatowych i życia codziennego, a także myśli filozoficznej i pedagogicznej.

W poprawionej wersji rozprawy brak charakterystyki Rzeczypospolitej Obojga Narodów. W metodologii badań historycznych i pedagogicznych ważne jest ukazanie kontekstu w jakich przebiegały zjawiska. W przypadku tej pracy należało pokazać w jakich warunkach funkcjonowało szkolnictwo pijarskie i teatr szkolny. Sądzę że istotnym byłoby ukazanie zagadnień oświaty, kultury, myśli pedagogicznej i filozoficznej. Analiza dokumentów

(jakościowa analiza zewnętrzna), zgodnie z metodologią badań, wymaga ustalenia czasu, warunków i okoliczności, w jakich dokument powstał.

2. Przedstawienie funkcjonowania zakonu pijarów na ziemiach polskich, z uwzględnieniem zmian administracyjnych (prowincje). Tu powinno się znaleźć omówienie szkolnictwa, struktury, organizacji, programów, przygotowania nauczycieli (tu formowania pijarów), rekrutowanie uczniów, kwestie finansowania, główni przedstawiciele.

Niewątpliwie w tej części istotne powinno być ukazanie działalności Stanisława Konarskiego i organizacji Collegium Nobilium. Proponuję wyczerpujące omówienie tego zagadnienia w rozdziale lub podrozdziale, aby nie powtarzać wielu treści dotyczących szkolnictwa pijarskiego i Collegium Nobilium Konarskiego w innych fragmentach rozprawy.

Ten punkt nie został w pełni opisany. Treści odnoszące się do zakonu pijarów są takie same, jak w pierwszej wersji rozprawy. Doktorantka pozostawiła szczegółowy opis genezy zakonu i starań Kalasancjusza o utworzenie zgromadzenia. Uważam te informacje za zbędne. Oczekiwałam przede wszystkim przedstawienia funkcjonowania zakonu pijarów na ziemiach polskich, z uwzględnieniem zmian administracyjnych.

3. Uporządkowanie treści na temat teatru szkolnego pijarów: uwypuklenie roli teatru w procesie kształcenia i wychowania.

Fragment dotyczący teatru szkolnego był zawarty w pierwszej wersji pracy. Tu nie zmienił swojej zawartości. Do tej części nie mam większych zastrzeżeń.

4. Ukazanie autorów i sztuk teatralnych oraz ich analiza np. pod kątem pedagogicznym, np. z wykorzystaniem chociażby elementarnych kategorii dydaktycznych takich jak: cele, treści kształcenia, metody i formy pracy, środki dydaktyczne oraz zasady dydaktyczne. Dobrym i możliwym podejściem może być np. metoda wyjaśniania historycznego: deskrypcyjnego, strukturalnego i kazualnego.

Niewątpliwie ważnym autorem sztuk teatralnych był oczywiście Stanisław Konarski. Jego wkład w teatr szkolny powinien wybrzmieć bardzo wyraźnie. Np. dość dobrze znana sztuka autorstwa Konarskiego *Epaminondas. Trajedyja* była wielokrotnie wystawiana na deskach teatru Collegium Nobilium. W rozprawie Doktorantka wymieniła jedynie tytuł i w trzech zdaniach mówi o jego treści, ale tekstu nie poddała szerszej analizie (s. 83, 111, 187).

Sądzę, że Doktorantka powinna więcej miejsca poświęcić wizji teatru, jaką projektował i realizował Konarski. W dysertacji niewiele o tym pisze. Dobrze byłoby przywołać publikację *Vita et scripta quorundam e Congregatione cler. Reg. Scholarum Piarum in provincia Polona professorum, qui operibus editis patriae et ecclesiae proficius nomen suum memorabile fecerunt* Szymona Bielskiego (1745-1825) z 1812 roku. Autor który znał Konarskiego dobrze oddał jego zaangażowanie w organizację Collegium Nobilium oraz w teatr szkolny.

Ponadto warte wykorzystania byłyby jeszcze następujące prace: Wiktor Hahn, *Stanisław Konarski jako reformator teatru szkolnego* [w:] *Epoka wielkiej reformy. Studia i materiały do dziejów oświaty w Polsce XVIII wieku*, red. Stanisława

Łempickiego, Lwów-Warszawa 1923; Ryszard Mączyński, *Teatr pijarskiego konwiktu Collegium Nobilium w Warszawie*, „Pamiętnik Teatralny” z. 3-4/1988. Interesujące byłoby także najnowsze wydanie sztuki Stanisława Konarskiego *Epaminondas* z przedmową Jacka Wójcickiego z 2023 r. – zob. *Wprowadzenie do lektury*, s. 5-54.

Ten punkt zaproponowany przeze mnie uważałam za najważniejszy dla prezentacji tematu rozprawy. Rzetelność badawcza i konieczność analizy sztuk teatralnych powinna być przeprowadzona zgodnie z metodologią badań pedagogicznych oraz historycznych. Tak, jak wskazałam powinna tu zaistnieć analiza tekstu sztuk pod kątem kategorii pedagogicznych, np. dydaktycznych, ewentualnie zgodnie z propozycją Mieczysława Łobockiego, który mówił o jakościowej analizie wewnętrznej i zewnętrznej dokumentów. Nie dostrzegam takiego ujęcia tematu. Doktorantka nie zastosowała także metody wyjaśniania historycznego: deskrypcyjnego, strukturalnego i kazualnego.

Ważna sztuka Stanisława Konarskiego *Epaminondas* niestety nie została wykorzystana i poddana analizie.

Moje propozycje innych lektur Doktorantka wprowadziła do bibliografii, lecz nie znajduję ich wykorzystania w tekście, nie ma też ich w przypisach.

A zatem, poza punktem 3, pozostałe moje propozycje nie zostały wykorzystane.

Należy też podkreślić, że cel dysertacji zawiera zagadnienie odbioru sztuk i ich wpływu na „odtwórców i publikę”, czyli wpływ treści sztuk na młodzież w rozpatrywanym okresie. W moim odbiorze cel ten nie został zrealizowany.

Reasumując:

- * Pozytywnie oceniam wartość podjętej problematyki.
- * Pozytywnie oceniam ukazanie genezy teatru szkolnego.
- * Pozytywnie oceniam sporządzenie katalogu sztuk teatralnych wystawianych w pijarskich teatrach szkolnych wymieniony w bibliografii. Katalog został ukazany w bibliografii.
- * Nieznacznie pozytywnie oceniam poprawę warstwy językowej rozprawy. Szerzej nie rozwinęłam tej kwestii. Praca jednak nadal zawiera wiele niezręczności redakcyjnych i błędów literowych, ale one nie były nadrzędnymi w mojej ogólnej ocenie.
- * Negatywnie oceniam posługiwanie się terminologią naukową.

* Negatywnie oceniam sformułowanie celu badawczego. W moim przekonaniu jest on niejasny i nie został zrealizowany.

* Negatywnie oceniam uzupełnienie braków w literaturze przedmiotu. Wskazane przeze mnie dodatkowe tytuły zostały co prawda wprowadzone do bibliografii, ale nie zauważam ich wykorzystania w tekście dysertacji, a także nie są obecne w przypisach.

* Negatywnie oceniam analizę sztuk teatralnych. Tej analizy nie ma. Ukazany został jedynie zarys treści sztuk.

Biorąc pod uwagę powyższe oceny częściowe o poprawionej wersji rozprawy oraz mając na uwadze wymogi *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, z późniejszymi zmianami* stawiane pracom doktorskim stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji poprawiona praca mgr Katarzyny Semrau nie spełnia wymogu oryginalnego rozwiązania problemu naukowego. Przeprowadzone przez Doktorantkę badania nie potwierdzają Jej wiedzy teoretycznej i możliwości prowadzenia samodzielnych badań naukowych (Art. 13. 1. *Ustawy*).

Wobec powyższego nie przyjmuję poprawionej rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Katarzyny Semrau. Moja recenzja jest negatywna.

Na początku swej recenzji powiedziałam, że Doktorantka ma wolność wyrażania swoich myśli i to zdanie podtrzymuję. Wolność jednak wiąże się z odpowiedzialnością. W tym przypadku z odpowiedzialnością za należyty poziom naukowy – staranność merytoryczną i metodologiczną oraz jasność przekazu. Pani mgr Katarzyna Semrau powinna mieć świadomość dbałości o budowanie należytego warsztatu naukowego i jego prezentację, a także merytoryczny i erudycyjny przekaz. Tego w tej pracy mi zabrakło.

Recenzent kieruje się także wolnością, ale i odpowiedzialnością za należyty rozwój nauki. Z tego powodu moja ocena nie może być inna.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'K. Semrau', written over a horizontal dotted line. The word 'Podpis' is printed in small black letters above the signature.

Warszawa, 29 listopada 2024 r.